

I. ŐEKLİN ŐARTLARI VE MODLARI

ŐZELLİKLERİ

1. En açık ve mükemmel Őekil olduğu için diđer Őekiller buna irca edilerek kontrol edilir.
2. Bilimlerde ve özelliklede burhanda bu Őekil kullanılır.
3. Yalnızca bu Őekil mahsûrat-ı erbaa dediğimiz önermeleri sonuç olarak verir.

ŐARTLARI

1. Küçük öncül olumlu olmalıdır.
2. Büyük öncül de tümel olmalıdır.

MODLARI

I. ŐEKLİN 1. MODU:

HER İKİ ÖNCÜLDE TÜMEL OLUMLUDUR.
SONUÇ DA TÜMEL OLUMLUDUR.

Her hurma tatlıdır.

Her tatlı lezzetlidir.

O halde her hurma lezzetlidir.

Her toprak temizdir.

Her temiz Őey ile teyemmüm almak caizdir.

O halde her toprak ile teyemmüm caizdir.

Her insan hayat sahibidir.

Her hayat sahibi cevherdir.

O halde her insan cevherdir.

Her cisim bileŐiktir.

Her bileŐik sonradan değildir.

O halde her cisim sonradan değildir.

I. ŐEKLİN 2. MODU:

Küçük öncül tümel olumlu, büyük öncül tümel olumsuzdur. Sonuç da tümel olumsuzdur.

Her insan canlıdır.

Hiçbir canlı taş değildir.

O halde hiçbir insan taş değildir.

Her zarûre-i zâtiyye, dâime'dir.

Hiçbir dâime, mümküne-i hâsse değildir.

O halde hiçbir zarûre-i zâtiyye, mümküne-i hâsse değildir.

I. ŐEKLİN 3. MODU:

Küçük öncül tikel olumlu, büyük öncül tümel olumludur. Sonuç da tikel olumludur.

Bazı kuşlar doğurgandır.
Her doğurgan canlıdır.
O halde bazı kuşlar canlıdır.

Bazı insanlar askerdir.
Her asker cesurdur.
O halde bazı insanlar cesurdur.

Bazı isteyenler fakirdir.
Her fakir sadakayı hak eder.
O halde bazı isteyenler sadakayı hak eder.

I. ŐEKLİN 4. MODU:

Küçük öncül tikel olumlu, büyük öncül tümel olumsuzdur. Sonuç da tikel olumsuzdur.

Bazı isteyenler zengindir.

Hiçbir zengin sadakayı hak etmez.

O halde bazı isteyenler sadakayı hak etmez.

Bazı Türkler filozoftur.

Hiçbir filozof rezilliği sevmez.

O halde bazı Türkler rezilliği sevmez.

I. ŐEKLİN ŐARTLARI HAKKINDA AÇIKLAMA

Kıyasın 1. Bütün Őekiller oluŐturulurken uyulması gereken genel Őartları, 2. Her bir Őekle ait özel Őartları vardır.

1. Küçük öncül olumlu olmalıdır:

- Küçük öncül olumsuz olursa, büyük terimdeki hükmün orta terim hakkında olup olmadığı bilinmez.

- Küçük öncül olumsuz olursa hem **K. T., O. T.** misdakı olmaz; hem de hariçte **B. T., K. T** ile sabit olmaz. Daha doğru su hiç olmaz demiyoruz: Bazen olur, bazen olmaz. Oysa bir kıyasta sonucun bazen doğru, bazen yanlış olması mümkün değildir.

- Bu Őartı bir başka Őekilde Őöyle ifade edebiliriz: **K. T., O. T.** misdakı; **O. T. de B. T.** misdakı, dolayısı ile **K. T. de B. T.** misdakı olmalıdır. Eğer küçük öncül olumsuz olursa bu simetri bozulacağından kıyas her zaman doğru sonuç vermez.

- Ör:

Hiçbir taş bitki değildir.

Her bitki büyüendir.

Hiçbir taş büyüyen değildir.

Yukarıdaki kıyasta sonuç doğru çıkmaktadır. Fakat öncüllerimizden birini deđiŐtirdiđimizde kıyasın her zaman doğru sonuç vermediği görülecektir. Ancak aŐađıdaki kıyasta sonuç doğru çıkmamaktadır:

Ör: 1

Hiçbir insan bitki değildir.
Her bitki büyüyendir.
Hiçbir insan büyüyen değildir.

Ör: 2
Hiçbir sözlük ansiklopedi değildir.
Her ansiklopedi faydalıdır.
O halde hiçbir sözlük faydalı değildir.

2. **Büyük öncül tümel olmalıdır:**

- Küçük öncül zaten olumlu olduğu için, olumlu önermelerin yüklemeleri de daima tikel olduğu için büyük öncül de tikel olursa iki tikel öncülden sonuç çıkarma olacaktır.

- **B. Ö.** tümel olmaz da tikel olursa **B. T.** ile beraber olan **O. T.**'in bazılarının hükmü **K. T.**'e ait olmayabilir. Çünkü **B. Ö.** tikel olursa, **B. T.**, **O. T.**'in bazı fertleri ile sabit olur. Bu da **B. T.** ile beraber olan **O. T.** ile, **K. T.** ile beraber olan **O. T.** hükümlerinin farklı olması demektir.

Ör: 1
Her su akıcıdır.
Bazı akıcılar, ateş ile yanıcıdır.
O halde bazı sular ateş ile yanıcıdır.

Ör: 2
Çam ağaçtır.
Ağaç tümeldir.
O halde çam tümeldir.